

INTEGRALITATEA *EMOȚIONALULUI ȘI RAȚIONALULUI* LA LECȚIA DE EDUCAȚIE MUZICALĂ

Marina CALIGA, *asistent universitar,*
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: *In this article are searched the following concepts: the holistic pedagogical concept; the modern didactic concept, orientation towards the fundamental possession of knowledge, skills, abilities; networking of emotional and rational aspects of human activities; discovering the specificity of pedagogical integration of rational and emotional elements in the instructive process; the bipolar activity at the lesson; the interaction mechanism of scientific-theoretical and emotional-imaginative knowledge in the educational process.*

Keywords: *pedagogical concept, didactic concept, knowledge, skills, abilities.*

Una dintre cele mai importante oportunități ale pedagogiei moderne constă în identificarea potențialului umanist al educației, definirea modalităților de afirmare a omului în calitatea sa de subiect al cunoașterii, al comunicării și al creației. Toate presupun dezvoltarea personalității înzestrate cu o gândire independentă, predispusă pentru autoinstruire, activități de creație și realizarea maximă a talentului. Totuși, centrarea procesului educațional contemporan pe dezvoltarea capacităților individului de abordare, în mod creativ și integrat, a realității obiective, pe acumulările lui raționale și emoționale tot mai mult conțrazic „dominanta rațională” a educației.

În general, practica educației școlare are ca finalitate eficacitatea procesului de gândire, de operare a elevilor cu termeni și noțiuni, de efectuare și analiză a operațiilor de logică, mai puțin frecvent, acordându-i-se atenție aspectului emoțional-afectiv. Astfel, în procesul educațional, este necesar ca profesorul să îmbine în mod armonios cunoașterea științifică cu cea artistică. Așa cum, în plan practic sau metodologic, dimensiunea teoretică a acestui subiect este dezbătută pe larg, există mai multe lacune, mai concret, în sensul conceperii, de către profesor, a lecției de educație muzicală într-un asemenea mod, încât să se obțină integrarea, în conținutul și structura ei, a elementelor rațional și emoțional.

În literatura de specialitate, lecția este cercetată nu doar ca o construcție rațională, dar și ca o operă de creație a pedagogului, operă a măiestriei pedagogice, în care un rol determinant îl au personalitatea profesorului și a elevului, cultura inventivității. La ora de muzică, este necesar să fie exprimate ideea personală și conceptul, stilul individual al fiecărui pedagog. Este foarte important să se delimiteze între lecția ca simplă predare, în care este emisă o informație oarecare, și lecția ca o posibilitate unică de transformare a omului în om, de geneză a chipului uman, de căutare și găsimă a omului în interiorul sinelui. Interpretând problema în sens alegoric, ne convingem că elevul este sufletul care caută lumină; profesorul este purtătorul de această lumină, iar lecția integrează toate acestea prin spațiu și timp.

La modul ideal, procesul educațional contemporan optează pentru formarea în ființa umană a unui întreg univers cultural, organizat armonios, relaționând cu ceea ce este mai valoros: gândirea și sentimentul de responsabilitate ale personalității. Pornind de la afirmațiile exprimate mai sus, reliefăm următoarele teze:

- procesul educațional actual impune îmbinarea raționalului și emoționalului;
- activitățile muzical-didactice, integrate în acest proces, au un impact real asupra formării cunoștințelor umane, în corespundere cu particularitățile de vârstă ale clasei (elevilor);
- cu ajutorul metodelor de cooperare în creație, se produce direcționarea activității elevilor spre autoeducație și sistematizare a cunoștințelor.

În procesul educațional de interacțiune a elementelor rațional și emoțional, referitoare la activitatea elevilor, sarcina practică constă în utilizarea mecanismului de relaționare a planurilor logic și imaginativ. În diferite perioade de timp, mai multe aspecte ale integrării respectivelor elemente în procesul educațional au constituit obiectul de cercetare al teoreticienilor și practicienilor pedagogiei V. Bespaliko, V. Konev, V. Slastenin ș.a. Problemele de evoluție a emisferei stângi a elevului au fost discutate de V. Medușevski, I. Iakimanskaia, V. Razumnâi; cauzele care conduc la necesitatea echilibrării sferelor cognitive și emoționale în sistemul de învățământ modern i-au preocupat pe A. Valițkaia, Iu. Seniko; complexitatea propriu-zisă a lecției, în care este prezentat procesul instructiv-educativ mai mult decât o structură rațională a fost investigată de Ș. Amonașvili, V. Zagveazinski, V. Kan-Kalik, D. Kabalevski, B. Nemenski ș.a.

Bazându-ne pe cercetările oamenilor de știință enumerați anterior și pe cele ale multor alți autori, constatăm că particularitatea incontestabilă a timpurilor noastre se raportează la înțelegerea interferării diferitelor domenii ale cunoștințelor umane, în scopul obținerii unei imagini integrale a lumii. Depășirea decalajului dintre aspectele emoționale și cele raționale ale activității umane, dintre planurile logico-gnoseologic și artistico-estetic ale cunoașterii este condiționată de conceperea unitară a raționalului și emoționalului din realitatea obiectivă, de relația universală dintre fenomenele naturii, de procesul cognitiv și de unitatea și integralitatea personalității, logicii ei de cunoaștere.

Integralitatea (din lat. *integration* – întregire, completare, împlinire) semnifică asamblarea într-un întreg a unor părți oarecare. La etapa contemporană de evoluție a științei, conform opiniei mai multor cercetători, integralitatea sporește posibilitățile euristice și epistemologice. Noțiunea a fost sistematizată de fizicianul danez Niels Bohr, care a introdus în uzul științific conceptul de principiu al complementarității, încorporat chiar de la început în gândirea umană, grație capacităților integrative ale creierului și gândirii sincretice a omului. În căutarea temeiului pentru îmbinarea cunoștințelor științifice, savanții se adresează ideilor și principiilor *sinergiei*, știința care studiază înțelegerea lumii prin imagine și număr.

Confruntând știința și arta ca două forme de cunoaștere, L. Vâgotski (1896-1934) afirma că „arta este activitatea ideilor, dar constituie o altă formă, cu totul deosebită, de gândire. Scopul artei este de a oferi sentiment obiectului, lucrului și, în același timp, de a supraviețui procesului de *facere*” (**trad. aut.**) [1, p. 67]. Psihologia stabilește o relație strânsă între forma artei și conținutul său, explicând mecanismele de relaționare a artei cu sentimentele oamenilor astfel, încât nu opera de artă trezește în noi sentimente, dar personalitatea umană concepe, în interiorul său, creația prin diferite proprietăți de percepere. L. Vâgotski a dezvoltat ideea despre unitatea afectului și intelectului. „După gânduri, conform opiniei sale, se află, în mod obligatoriu, o tendință afectivă și volitivă. Și separarea părții intelectuale de cea afectivo-volitivă este unul dintre defectele de bază ale întregii psihologii” [2].

În acord cu înțelegerea contemporană a educației, în procesul de instruire, omul nu este pus în condiția doar să asimileze cunoștințe, aptitudini și abilități, pregătindu-se pentru îndeplinirea anumitor tipuri de activități, ci și să acumuleze calități de personalitate, care i-ar permite să-și dezvolte și să-și realizeze talentele esențiale. „Profesorii ar trebui să se îngrijească nu doar ca elevii să înțeleagă și să asimileze informația, dar și să o simtă” [3]. În lucrările lui Iu. Babanski, M. Mahmutov, P. Pidkasițăi, I. Lerner și ale altor cercetători sunt evidențiate legile educației, între care, cea de bază o constituie legea integralității și unității în *procesul pedagogic*.

Procesul pedagogic holistic presupune o asemenea organizare a activității discipolilor, care ar corespunde necesităților și intereselor lor vitale, acționând în mod balansat asupra tuturor aspectelor personalității: conștiința, sensibilitatea, voința etc., gândirea transformându-se, în asemenea mod, din rațională în emoțională, cu condiția ca tendința sa principală să conducă la integralitatea sentimentelor, dorințelor în procesul și în rezultatul său. Înainte de a comunica informația, profesorul trebuie să le trezească elevilor emoția respectivă și să se preocupe ca această emoție să se conecteze la cunoștințe. Aceste idei ne determină să credem că elevii rețin numai acele cunoștințe, care au fost percepute în mod emoțional și au trecut prin sensibilitatea lor. În același timp, se știe că, la diverse trepte educaționale, particularitățile relațiilor *rațional-logic* și *emoțional-imagistic* diferă. Acest lucru se datorează specificității fiecărui nivel educațional, corelației acestuia cu o anumită perioadă a vieții unei persoane, cu specificul căilor de educație, cu structurarea experienței individuale etc.

În școala primară, relația dintre elementele rațional și emoțional este mai dinamică decât în clasele superioare, bazându-se pe expresivitate și plasticitatea exterioară, folosind elemente ale jocului și ale transfigurării. Abordarea într-o asemenea manieră a acestei probleme actualizează necesitatea proiectării lecției și realizarea, din punct de vedere științifico-artistic, a ideii care favorizează posibilitatea manifestării sentimentului și sensului în procesul de instruire prin intermediul activităților muzical-didactice la lecția de educație muzicală.

Integralitatea pedagogică este un proces de interpătrundere, de complementare reciprocă a elementelor raționale și emoționale la nivelul obiectivelor, conținutului, tehnologiilor procesului educațional, ceea ce conduce la conjugarea componentelor sale didactice și estetice, conferindu-i astfel sens.

Integralitatea emoțională și rațională în procesul de învățare contribuie la dezvoltarea și formarea diferitelor aspecte ale gândirii, funcționând ca bază fundamentală și structurală pentru interacțiunea cu elevii, permițând modelarea situației de creativitate și extinderea subiectului procesului pedagogic, prin dezvoltarea sistemelor de valori. Anume conceptul de **integralitatea a emoționalului cu raționalul** prin activitățile muzical-didactice la lecția de educație muzicală, dar nu relaționarea mecanică va contribui la includerea pedagogiei muzicale în sfera artei, nu minimizând, ci aprofundând potențialul ei științific.

Din aceste teze se reliefează **mecanismul integrativ**, care constă în crearea variantelor procesului educațional al lecției, **pe niveluri**:

- nivelul **scopului**, orientat spre formarea, la elevi, prin intermediul activităților muzical-didactice integrate, a viziunii unitare despre lumea înconjurătoare;
- nivelul **conținutului**, care presupune integrarea cunoștințelor despre lume și oameni, despre activitățile lor, conducând la crearea de atitudini în raport cu toate acestea;
- nivelul **activităților muzical-didactice**, care orientează atenția elevului la experiențele vitale și spirituale.

Condițiile integralității echivalează cu raportarea la procesul de învățare în calitate de:

- spațiu pluridimensional, o parte a sa constituind-o experiența profesorului și a elevului;

- operă artistico-pedagogică, în care se conțin intriga, punctul culminant, deznodământul și mijloacele psihologice: toți participanții la procesul pedagogic, prin activitatea fiecăruia, continuă crearea acestei opere, considerându-se, în egală măsură, autori, personaje-actanți, spectatori.

Funcțiile integralității:

În funcțiile de bază ale integralității pedagogice includem:

- **funcția culturologică**, axată pe relația personalității cu cultura ca sistem de valori, pe transformarea personalității în co-creator de cultură;
- **funcția instructivă**, care vizează dezvoltarea personalității: relația dintre știință și artă;
- **funcția educațională**, formând bazele de comunicare-reflecție a personalității;
- **funcția de reglementare**, datorată faptului că structura lecției integrează elemente științifice și artistice;
- **funcția de motivare**, condiționată de acțiunea mecanismelor de menținere a interesului în procesul educațional.

Ideea ca, la ora de Educația muzicală, copilului să-i fie interesant nu ar trebui să devină decisivă în alegerea conținutului și formei acesteia. Interesul nu este un scop în sine. Lecția nu trebuie să fie constituită din „cântece și dansuri”, dar, dacă le valorificăm, urmează să le integrăm moderat în conținutul ei, contribuind la rezolvarea sarcinilor de învățare. Principiul creativ în predare este asociat de savanți cu reproducerea dinamică a obiectului. Integrarea elementelor rațional și emoțional, conectarea cunoștințelor cu obiectul și subiectul cunoașterii va determina o astfel de reproducere. Respectiva abordare va permite extinderea contextului interacțiunii dintre profesor și elev, va spori posibilitatea înțelegerii holistice de către copil a lumii înconjurătoare și a propriei identități ca parte a acestui univers.

În concluzie, susținem că procesul educațional, în care sunt interconectate planurile științific și artistic, va armoniza instruirea elevilor decât cel desfășurat doar un plan științific, deoarece putem observa o disproporție între principiile intelectuale și artistico-estetice ale procesului instructiv. Deci, caracterul asociativ-subiectiv va favoriza combinarea înțelegerii, senzației prin percepție, lărgind, pentru elev, limitele cunoașterii.

Bibliografie:

1. Выготский Л.С. *Психология искусства*. Москва. 1986.
2. Выготский Л.С. *Мышление и речь // Психология развития человека*. Москва. 2004.
3. Выготский Л.С. *Педагогическая психология*. Москва. 1996.